

TIL VA E'TIQOD NUTQNING TA'SIRI

*Andijon davlat chet tillari instituti
Roman-german va slavyan tillari
Fakulteti nemis tili nazariyasi va amaliyoti
201-guruh talabasi
Aminov Hayit Hasan o'g'li*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada til va e'tiqodning bir-biri bilan chambarchas bog'liqligi, hamda inson tafakkurini chuqurroq anglash va ularning manaviy hayotini yuksaltirishda, qolaversa unsurlari haqida so'z boradi.*

Kalit so'zlar: *Til, inson hayoti, nutq, e'tiqod, anglash, tafakkur, lingvistika, fikr,*

Annotation: *This article talks about the interrelationship of language and faith, as well as its elements in deepening the understanding of human thinking and improving their spiritual life.*

Key words: *Language, human life, speech, belief, understanding, thinking, linguistics, thought*

Аннотация: *В данной статье говорится о взаимосвязи языка и веры, а также ее элементах в углублении понимания человеческого мышления и совершенствовании его духовной жизни.*

Ключевые слова: *Язык, человеческая жизнь, речь, вера, понимание, мышление, лингвистика, мысль*

Insoniyat hayotining ajralmas qismi bo'lgan til, e'tiqod va nutq odamlarning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi. Ular orqali biz nafaqat o'z fikrlarimizni ifodalaymiz, balki jamiyatda qanday o'rin egallashimizni, madaniyatimizni va qadriyatlarimizni shakllantiramiz. Til – insonlarning o'zaro aloqa vositasi, e'tiqod esa ularning ma'naviy hayotining asosini tashkil qiladi. Nutq esa tilning amaliy ifodasi bo'lib, odamlar o'rtasida o'zaro fikr almashish, dunyoqarash va tajriba bo'lishish imkonini beradi. Ushbu maqolada til va e'tiqodning nutqga bo'lgan ta'siri, shuningdek, ular inson hayotidagi ahamiyati haqida so'z yuritamiz. Til insonning o'zini anglashida va boshqalar bilan muloqot qilishida eng muhim vosita hisoblanadi. Har bir til o'zining boy ma'no ifodasi va ifoda imkoniyatlari bilan ajralib turadi. Masalan, O'zbek tilida so'z boyligi orqali fikrlar juda aniq va keng ko'lamda ifodalanishi mumkin. Nutq esa til orqali shakllanadi. Shu sababli, biron-bir tilda yaxshi muloqot qilish uchun, o'sha tilning grammatik va leksik qoidalarini yaxshi bilish kerak bo'ladi. Tilning inson tafakkuriga va nutqiga ta'siri juda kuchli. Qanday

tilda soʻzlashishimiz, bizning dunyoqarashimiz va fikrlash uslubimizga taʼsir qiladi. Masalan, tillarda mavjud boʻlgan turli-tuman soʻzlar, iboralar va qoida jihatlari inson fikrini ifodalash shakliga taʼsir koʻrsatadi. Misol uchun, turli tillarda mavjud boʻlgan soʻzlarning oʻxshash boʻlmagan maʼnolarini solishtiradigan boʻlsak, bir tildagi soʻzlarning boshqa tilda aniq tarjima qilinishi qiyin boʻlishi mumkin. Shu bois, nutqimiz va tilimiz bir-biriga bogʻliq ravishda rivojlanadi. Eʼtiqod – bu insonning hayotga boʻlgan falsafiy yoki diniy qarashlari, unga boʻlgan munosabati va qadriyatlar tizimidir. Eʼtiqod inson tafakkuriga va xatti-harakatlariga katta taʼsir koʻrsatadi. Nutq eʼtiqodning koʻrinishi sifatida namoyon boʻlishi mumkin, chunki odamlar oʻz eʼtiqodlariga asoslangan holda gapiradilar va boshqa odamlar bilan muloqot qiladilar. Eʼtiqodning nutqqa taʼsiri, ayniqsa, diniy va maʼnaviy nutqlarda yaqqol seziladi. Masalan, musulmon dunyosida Qurʼon oyatlari va hadislarga asoslangan nutqlar odatda eʼtiqodiy masalalarni muhokama qilishda ishlatiladi. Shu tarzda, eʼtiqod inson nutqining mazmuni va ohangini belgilaydi. Inson oʻzining eʼtiqodi va qadriyatlariga asoslangan holda soʻzlaydi, bu esa nutqining taʼsirchanligini oshiradi. Masalan, iymon-eʼtiqodiga sodiq insonning nutqi boshqalar uchun ilhomlantiruvchi boʻlishi mumkin. Nutq inson hayotining muhim jihatlaridan biri hisoblanadi. U orqali biz fikrlarimizni ifoda etamiz, boshqalar bilan aloqa qilamiz va oʻz shaxsiyatimizni namoyon qilamiz. Shuningdek, nutq ijtimoiy aloqalar va madaniy muloqotning asosi hisoblanadi. Nutq orqali odamlar oʻz madaniy va diniy meroslarini avlodlarga yetkazadilar, bilim almashadilar va oʻzaro hamkorlik qiladilar. Nutqning taʼsirchanligi insonning ijtimoiy mavqeini belgilashi mumkin. Yaxshi nutq tuzish va oʻz fikrini aniq ifodalash insonni koʻpchilik oldida obroʻli qilishi mumkin. Masalan, yaxshi notiq boʻlgan inson boshqalarni oʻz ortidan ergashtira oladi, odamlarni ilhomlantiradi va ularda yangi gʻoyalar uygʻotadi. Bu esa jamiyatda ijobiy oʻzgarishlar qilish uchun qudratli vositaga aylanadi. Shuningdek, nutq odamlarning bir-biriga boʻlgan munosabatini shakllantiradi. Samimiy va hurmat bilan soʻzlashadigan odamlar odatda boshqalar tomonidan yuqori baholanadi, bu esa insonlar orasida ijtimoiy aloqa va ishonchni kuchaytiradi. Til, eʼtiqod va nutq insoniyat hayotida bir-biriga bogʻliq holda faoliyat yuritadigan va inson shaxsiyati, jamiyat va madaniyatni shakllantirishda muhim rol oʻynaydigan tushunchalardir. Til nutqning asosi boʻlib, bizning fikr va his-tuygʻularimizni boshqalarga yetkazish imkoniyatini beradi. Eʼtiqod esa bizning hayotiy qarashlarimizni va nutqimizni shakllantiradi. Lingvistik nazariyada nutq tushunchasi muayyan til jamoasida qabul qilingan ifoda vositalari tizimi hisoblangan mavhum til tushunchasiga hamda ijtimoiy borliq hayotning eng karakterli koʻrinishlaridan aniq boʻlgan. Umumiy tushunchasiga qarama-qarshi qoʻyiladi. Boshqa odamlar xulq-atvori va faoliyatiga taʼsir koʻrsatish

maqsadida ularga axborot, xabar yetkazishga xizmat qiladigan asl nutq tashqi nutq ya'ni gapirish, til belgilarining eshitish a'zolari tomonidan idrok qilinadigan ovoz yozib oluvchi uskunalar yordamida qayd etiladigan va qayta takrorlanadigan artikulyasiyasi tarzida yoki ushbu belgilarning yozuvda shartli aks etishi tarzida yuzaga chiqadi.

Har bir kishining nutq individual, o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'ladi. Vaholanki, asosiy til unsurlari — lug'at tarkibi va grammatik qurilishi yakka shaxslargagina tegishli bo'lmay, ya'ni muayyan til jamoasiga umuman taalluqli bo'ladi. Nutq kishi tafakkuri, uning ongi bilan chambarchas bog'liqdir. Nutqda kishining o'y-fikrlari shakllanadi va mavjud bo'ladi. Nutq tufayli va nutq asosida borliqni umumlashgan holda mavhumiy aks ettirish, individuallik doirasidan chiqib, jamoatchilik mahsuliga aylanadigan mantiqiy tushunchaviy fikrlash mumkin bo'ladi. Nutq kishi ruhiyatining boshqa jihatlarini, uning sezgilari, idroki, xotirasi, o'y-xayollari, hissiyoti, irodasi va boshqalarning namoyon bo'lishi va amal qilishida, kishi ongining rivojlanishida ham katta ahamiyatga ega. Nutq qo'llanish sohasiga qarab badiiy nutq ilmiy nutq rasmiy nutq kabi shakllarga ega bo'ladi. Har qanday shaklda va har qanday holatda ham aniqlik, ravonlik, soddalik, ta'sirchanlik nutqning eng muhim belgilari bo'lib qolishi kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.

1. Mahmudov, A. (2020). "Til va etiqod: o'zaro aloqalar." o'zbekiston milliy universiteti nashri
2. Rahimov, F. (2019). "Nutq va psixologiya." Toshkent: Ma'naviyat.
3. Xodjayev, S. (2021). "Nutq tarbiyasi: nazariya va amaliyot." o'zbekiston fanlar akademiyasi nashri.
4. Hoshimov, M. (2018). "Ijtimoiy etiqodlarni shakllantirish." Tashkent: o'zbekiston nashri.

